

НЕЩАСНЕ КОХАНЕ

— ПОВІСТЬ —

З ЖИТЯ НА РОСІЙСЬКІЙ УКРАЇНІ

Переказав К. П.

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНІ ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА

168 East 4th St., New York

— 1917. —

Бібліотека Дому від
Іосифа Кочана
Chicago, Ill.

Ч. —

Над річкою Ворсклою, двайцять верст від Полтави, лежить село Солопівка. Через те село вела дорога, котрою їздили давно чумаки. Від коли почали будувати желізну дорогу, по-при те село, не стало більше видно чумацьких возів на дорозі Солопівки; не стало чути пісень українських чумаків.

Солопівці мали добрий заробок в цукрових фабриках, які побудовано близько їх села. Крім тих зарібків солопівці маючи богато волів, найшли гарний заробок при будові желеznого шляху.

Кінчив ся великий піст а наблизив ся Великдень — Воскресення Христа — радісний час для християнського села. Наступаюча весна одягнула дерева зеленою і наповнила радостию серця людей.

Солопівці готовились встрічати великий день. Куди не глянеш оком, всюди кипіла робота. З коминів стелив ся густий дим а в печах горіло жарко. Женщины готовили паски, баби і т. п. а дівчата клопотались коло крашанок, стараючись їх гарно окрасити.

В Охрима Оселедченка клопоту, як і в других солопівців, було не мало. Ганна, його жінка, Оксанна, його дочка і Федор порали ся. Не все команда Охрима була до річи.

— Та чоготи, Охриме, мішаєш ся не до свого діла?

Охрим побачивши, що жінки правда, що в самім ділі вмішав ся непотрібно, відповідав жінці мовчанкою і даліше цъмоктав свою люльку.

Охрим Осєледченко, хоч не був богатий, нужди ніколи не зневажав. Хата його була нова, тепла, простора, і завсігди чиста. Мав дві парі волів, корову і четверо овець. Свою худобу він всегда на час нагодував і напоїв і тому його худоба мала завсігди веселий вигляд. Особливо журив ся всім Федор. Охрим, дивлячись на него як на рідного сина, дякував Богу, що йому дав його.

Ще тоді, коли Охрим не мав дітей, до Солопівки зайдла подорожна з маленьким хлопчиком при грудях. Подорожна, хоч була дуже молода, та так занедужала, що далі не могла йти. — Світ не без добрих людей — каже пословиця. Найшли ся добрі люди в Солопівці і дали хорій подорожній приют у себе. Она, як показалось, була дівчина-сирота, що служила наймичкою в місті у панів. Там її звів панський льохей, божив ся і заприсягав ся, що оженитися з нею а коли она занедужала, він її покинув. Пани, в котрих она служила, довідавши ся від чого она занедужала, відправили її. Нещасна, всіми забута сирота попала до шпиталю. Там она вродила сина а по виході зі шпиталю не знаючи куди удастися, що робити і де приклонити голову, взяла свого хлопчика охрещеного Федор, пішла в рідне село, сподіючись знайти захист для себе і нещасної дитини. Прийшовши в Солопівку, занемогла так, що далі не могла йти та занедужала тяжко а по немалих болях змерла.

Солопівці похоронили матір а з дитиною не знали що зробити.

Охрим Осєледченко був вже два роки жонатий а не мав дітей. Перша його дитина по вінчаню, померла по трох місяцях життя.

— А що, жінко, вмене така гадка: возьмемо хлопчика за свого, — висказуючи жені жаль сироти. — Ой, чоловіче, оно нема що казати, але що ми будемо робити, як нам Бог своїх пінле? — Або що? нехай посилає... пришле нам Бог діточок, пришле і чим їх годувати. Приймити сироту, Боже діло, за що нам як не на тім світі, то на тамтім буде заплата.

— Та я-ж хиба-що? як ти так, то і я. Памятай тільки,

що коли возьмемо дитину, то треба і дівчину взяти, бо я з дитиною і господарством не впораюсь.

— А що-ж? Коли так, то і дівчину возьмемо; я собі, жінко, гадаю, що хлопець нам колись в пригоді стане.

Як загадали, так і зробили. Охрим взяв маленького Федорка, котрий став хаті Осєледченків немов рідною дитиною. Обоє, як Охрим, так і Ганна полюбили сироту.

В три роки пізніше Ганна привела на світ дочку Оксанну, що справило велику радість для Осєледченків а особливо для малого Федорка. Йому йшло на четвертий рік. З радості він не знав що робити і часто просив Ганну щоби она йому позволила потримати маленку Оксанну.

— Ось, бачиш, жінко, кий з него хлопець! ще під стіл пішки ходить а вже береться дитину бавити.

Як тільки Оксанна почала ходити, Федор пильнував її як ока в голові — як свою рідну сестру. В пізніших літах, коли Федор дізnav ся, що він Оксанні не брат і не син Осєледченків, він став думати оженитись з Оксанною.

Федор був парубок гарний і господарний. Горівки не тільки до уст не брав, але навіть не заводив знакомства з тими, що були ласі на горівку. Охрим з Ганною любили Федора цілою душою, як свою рідну дитину. Оксанна дивила ся на Федора як на свого брата. Федор не був з тих парубків, за котрими дівчата бігають і липнуть як мухи до меду. Дівчата любять звичайно парубка, що має біле і румяне лице, уси і брови чорні, очі що світяться і бігають як у чорта а словами і собаку переможе. Дівчата не думають, що звичайно в такого парубка і душа така чорна як його уси; що в такого парубка тільки на думці якби обдурити дівчину а олісля її покинуть; за таким парубком дівчата звиваються а на такого як Федор зі щирим серцем не дивляться ся. Ох! в тих дівчат розумні голови... они звичайно звиваються більше за таким, що собі з них кпить і кепкуючи покидає та ще потім висмівається.

Панько Огненко був парубок білий на лиці, чорний усом, таї не диво тому, що дівчата дивилися на него так.

Не одна вже дівчина плакала на Панька та тільки по тихоньки, крадком перед всіма.

Приглянув ся Панько і Оксанні. Оксанна знаючи, що Панько баламут, сторонила від него і не показувала, що любить його. — Ну, але який-же парубок, коли недурень, не догадає ся, що дівчина кохає. Догадав ся і Панько, що Оксанна зглядом него не рівнодушна і тому почав більше коло неї наскачувати. При нагоді, захвативши Оксанну, Панько говорив її, що кохає її і т. п. Оксанна на те все затикала свої уши і утікала від него. — Та йдеш ти до свого батька чорта, ти нікчемний баламуте, відчепись від мене! Коли пожалую ся перед батьком або Федором, то тоді ти їх попамятаєш...

— Бач, яка пані! До неї і притулити ся не можна. Почекай, дівчино, не буду я Панько Огненко, коли не поділу тебе, та ще як? перед очима твого батька, мати і Федора. Побачиш, коли сего не буде! На то Оксанна бувало лаючи Панька, говорила: — От, таки так... Доводилось свині дивитись на небо а медведю по під хмари літати.

— Ой, дівчино, не кипкай собі з мене; не плой в керницю, бо прийдесь колись з неї воду пити.

— Дивись, яка велика риба найшлась, що так дуже богацько о собі думає, — казала Оксанна, а само серденко тільки тьох, тьох... Відчувало бідненське, що від того нікчемного Панька буде лихо йому...

Настала темнінка ніч. Тільки зіроньки, немов бриляти, сьвітили на небі. Хоч до завтра було ще далеко, а вже наоколо церковної огороди стояло немало возів. То селяни з присілків прибули на завтра; оставивши коні в загороді, стояли наоколо св. плащениці, слухаючи діяння св. апостолів. Від часу стало зближати ся до опівночи, солопівці одіні в съвяточні убраня, потягнули ся до церкви, несучи зі собою до съвячення паски. От, от і дочикають ся Христата а відтак задзвонять на утреню.

Старенький дячок з піддячими і двома дідами порядкували в церкві, ставляючи съвічки а сини отця Николая і хлопці приготовляли, освічене коло церкви і дзвінниці.

— Зараз дочикають ся Христа. Треба запалити лямики, — говорив старший син отця, глянувши на годинник. Хлопці кинулись і вмить вся церква була освічена. Опізнившись селяни, побачивши съвітло коло церкви, приспішали ходом. Паламар вийшов з церкви і потягнув за шнурок; роздав ся голос дзвона а хлопці чекаючи на дзвіниці, дружно задзвонили у всій дзвони; з церкви потягнула ся процесія з хрестами, образами і хоругвами. Процесія обійшла церкву і остановилася перед прищертими дверми церкви. Засьпівали: „Воскресеніє Твоє, Христе Спасе, ангели поють на небеси.” Двері відчинились і процесія народу увійшла до церкви.

Охрим Оседелченко з жінкою і Оксанною були в церкві а Федор з пасками на цвінтарю. Тому, що була гарна погода, паски съявили на дворі коло церкви. Охрим, як тільки розпочала утреня, підійшов до Федора, витаючи його словами: — Христос Воскрес!

— Христос Воскрес! Воістину Воскрес! — раздалось по церкві.

Христос Воскрес! Оксанно! — роздав ся голос збоку Оксанни. Она оглянувшись ся, ціла почевоніла. Коло неї стояв Панько Огненко.

— Воістину Воскрес! — тихо промовила Оксанна. Панько обнявши Оксанну, поцілував її двічі а потім підійшов до батька та матери з поздравленем.

— От, так... Вперед з дочкию а опісля доперва з родичами... Так, хлопче, не ладно.

— Та вже що й казати, Охриме. Коли-б я з вами вперед здоровкав ся, Оксанна тимчасом утікла-б — говорив Панько.

— А що, Оксанна? хиба я не казав, що поцілую при всіх і батькови і матери?

— Ну, хиба це як? Так випало...

— Почекай, дівчино, може ще й не так поцілуюш...

— Що це він тобі казав? — запитав Федор Оксанну.

— Дурнину — вітловіла, она змішана. Коли-б було

ясно, Федор бувби напевно побачив румянець на личку Оксанни.

На кінці села, над річкою Ворсклою парубки поробили гойдалки і як тільки пообідали, зараз молодіж почала сходитись до забави. Дівчата гойдали ся а парубки, котрі вміли грати на скрипці або на гармонії, явили ся зі своїми інструментами. Розпочала ся забава на всю губу. Хлопці бавилися в бабу а під вечір і старі прийшли подивитися як молодіж бавиться.

З нагоди великого празднику на забаву зійшло ся майже ціле село. Всі були веселі крім Оксанни, котру прибили тяжкі думки. Панько не виходив її з голови. Оксанна бачила, що Панько коло неї дуже веть ся і віддає її почесть перед другими дівчатами. Она знала, що він з тих парубків, що нині ходить до одної а завтра до другої. Панька в селі всі знали як баламута. Те все знала і Оксанна а всеж таки серце тягнуло її до него. Се не уйшло уваги Федора, котрий любив щиро. Він бачив, що Оксанна не байдужно відносить ся до Панька але потішав себе гадкою:

— Та вже Оксанна не буде така дурненька, щоби полюбити такого нікчемного баламута. Хіба-ж она не бачить, що він за зіля? Вона запевно знає що він за парубок... Може Оксанна не буде моя, але і Панькови не бачити її як свої потилиці. — Так успокоював себе Федор.

Не так гадала Христя, дочка Горпини Краморки. Она зауважала, що її мілій Панько став її сторонити. Христя почала слідити за Паньком і скоро переконала ся, чому Панько уникає її.

— А дивись! а він вже до Оксанни липне... Побачимо. що то з того буде, — думала Христя. Її взяла лютъ, коли побачила, що Панько вперед поздоровкав ся з Оксанною на Великденъ а потім доперва з нею.

— Так не буде, як ти думаєш, бісів сину! — Христя не прийшла повеселитись а тільки слідить за Паньком. Она побачивши Федора на боці від забавляючих ся, догадувала

ся, що він любить Оксанну та тужить за нею. Христя підійшовши до него, заговорила:

— Здоров був, Федоре! — Здорова була! — відповів Федор не хотячи.

— Що це ти такий сумний?

— Я сумний? Нічого мені сумувати та ще в такий великий празник.

— Я щось не бачу Оксанни, може она занедужала?

— Ні, она мабуть з мамою прийде; — неохотно відповів Федор.

— А чому она з тобою не прийшла?

— Або я знаю? Хіба-ж я її думки знаю?

— Власне тому тобі важко, що ти не на думці в Оксанни....

— А то чому так?

— А тому, що тобі тепер так солодко, що і в пеклі гірше не буде....

— А то чому так? — спитав в занепокоєній Федор.

— А тому: Оксанна і Панько... от тобі ціла історія!

— Байку, чи що повідаєш, дівчино?

Панька, що оглядався на всій сторони за Оксанною.

— То це вона мені казала?... Оксанна... Панько...

що-б його кат взяв! Хто знає, може бісова дівчина говорила дурницю... а може... Та я сам так думаю, що Оксана щось не тес... Побачу дальше що то з того буде, — поумав Федор. Побачивши що Христя підйшла усміхнувшись до Панька, сказав до себе:

— Я бачу, що вона рівнає Оксанну зі своїм Паньком. От, як оно!...

— Слухай, Паньку, що я тобі скажу: — почала Христя, ідійшовши до Панька. Втім Панько побачивши Оксанну матерію, не слухаючи Христі, підійшов до них. Поздоровившись з матерією, Панько сказав обертаючись до Оксанни:

— Оксанно! ходім на гойдалку!

— Нехай в перед другі гойдають ся а я буду опісля, — відповіла она.

— Паньку! ходім на гойдалку! — крикнула Христя, підійшовши до Панька.

— В мене голова не теє... — Оксанна съміючись сказала:

— Христе, він обманює! Недавно кликав мене гойдати ся а тут вже занедужав...

— Та я знат, що ти не підеш, тому я тебе кликав.

— Брешеш! брешеш! брешеш! як дяків цуцик. З Оксанною гойдати ся здоров а зо мною то нараз хорій... Що це? хіба ти вже кепкуєш Христею, чи що? Панько замовчав і чухаючи ся в потилицю, пішов за Христею а она відвівши його на сторону, сердито кричала:

— Слухай, Паньку! ти божевільний баламуте, що це ти думаєш робити? Думаєш, що я дурна і не бачу, як ти лєтиш ся коло Оксанини?... Диви ся, щоби я тебі твої чортові баньки не повибивала... Я не така, як другі дівчата... Я тобі такий гармідер справлю, що ти з Солопівки утічеш в пекло до свого чортового батька!...

— Та що ти сказила ся, чи що? що ти хочеш від мене? хіба я тобі зробив яке лихо, коли підійшов Оксанни? Я бачу, що ти дуже сердита...

— Ох, який ти ласкавий... Не дурна я небачити то, що треба бачити... Я, Паньку, мовчу, а як стану кричати, то попамятаєш ти мене.

— Та буде того, буде... Нині Великденъ, людям радість а вона починає лаяти...

— Слухай, ледащо! В неділю або на мироносниці підем до шлюбу!

Та підемо, підемо, тільки не роби гармідер. Криком нічого не возьмеш а тільки собі лиха та встиду наробиш.

— Ну, не думай, що ти на таку натрафив, що настражить ся, тай відчепить ся, — говорила Христя а відтак пішла до дівчат съпівати ягілки.

В голову Панька все більше та більше лізла думка звести і обдурити Оксанну. Женить ся з нею Панько і не думав за- для її малого посату. Крім того, він не був певний, чи родичі Оксани згодили-б ся віддати за него Оксанну, коли-б він шіслав до неї сватів. Оксанна хоч любила Панька, того не показувала а дужала себе холодно зглядом него. То рівно ж не мало лютило Панька.

Христя потішала себе як могла. Она зважала, що Панько не винен, але все таки надзорала за Оксанною та рішила з нею вітверто поговорить. При нагоді Христя встрітнувши Оксанну, заговорила до неї:

— Послухай, Оксанно, що я тобі скажу: — Оксанна знаючи про кохане Панька з Христею, спустивши очі, сказала:

— А що ти мені бажаєш сказати?

— Оксанно! прошу тебе, остав Панька!

— То ти таке говориш? На що він мені здав ся?

— Оксанно! Панько мене кохає, та не дуже а я його цілим серцем! Він присягав ся, що оженитися зі мною.

— Ну, то нехай женить ся, — з досадою відповіла Оксанна.

— Я бачу, що він тепер залишається до тебе.

— Нехай залишається. Від мене в подарунку гарбуз дістане.

— Ох, Оксанно, Оксанно! і я колись так гадала а тепер вийшло таке, що сказати соромно... що хотів, те і зробив... Йому це не минеться...

— Я, не та дурненька, — відповіла Оксанна і відійшла від Христі.

Розмова з Христею дуже огорчила Оксанну. Її все більше і більше тягнуло до Панька. Вітвартість Христі не дійшла до серця Оксани. Христя не вдоволяючись розмовою з Оксанною, встрітнувши Охрима йдучого до млина, поклонилася йому і заговорила:

— Даруйте, Охриме!

- А що скажеш Христе? — запитав Охрим.
- Бачите, я не знаю, як Вам сказати.
- То-ж то таке, що й висказати не можеш?
- Не думайте, що ради якої небудь користі, а тільки жалуюсь до вас, бо она не знає, що він волоцюга, пройдисьвіт, баламут і біль нічого...
- Та говори до річи! хто вона а хто він?
- Та хто-ж? Оксанна, ваша дочка і Панько.
- А що-ж Оксанна, моя дочкижа?...
- Та тепер нічого, але що буде потім?... Той баламут все коло неї надскакує.
- А вона що?
- Та вона нічо, але що з того вийде? Дівчата звичайно ласі на таких баламутів.
- Тоби там не було, я за те, що ти о тім звістила, дякую. Правду кажуть, що в жінки волос довгий а розум короткий, — сказав Охрим і місто йти до млина, завернув до дому. Близько дому побачив Охрим Паньку, як виходив з його воріт, удачі, що не бачив Охрима.
- Ей, Паньку, зачекай! — крикнув Охрим. Панько став і знявши шапку поклонився Охримові.
- Чо чо ти прийшов Паньку? — запитав Охрим, дивлячись йому в очі. Панько побачивши, що Охрим пішов до млина, не очідав його скорого повороту; однак коли побачив, що він вертаєсь, не знав що говорити.
- Та я... я... йшов до свого млина, тай до вас зайшов... — відповів Панько.
- Та чого ти зайшов?
- Ну, або що?... або що?... може вам чого треба? бо ваш млин біля нашого.
- Слухай, Паньку, та на вус собі мотай! Будь чесний і остав Оксанну; буде з тебе тих дівчат, що ти вже одурив...
- Та що-ж я?...
- А то, наші ворота не для тебе.
- Та я... я... Охриме, коли ваша ласка, пішовби з Оксанною до шлюбу...

— Ти, Паньку, не думай собі, що тільки ти розумний а другі дурні. Коли маєш що до мене, приходи коли я дома а не тоді, коли мене нема... сказав Охрим і не слухаючи оправдань Панька, зайдов в хату.

Оксанна чула розмову Панька з батьком і коли батько увійшов в хату, хотіла вийти на двір, но Охрим сказав:

— Оксанно! — Она опустивши голову, вернула. Охрим відізвався до жінки:

— Ганно! чого Панько приходив до нас?

— Панько приходив до нас?... Та коли це він приходив? — запитала Ганна.

— А тепер!

— Тепер? дивись! якже він приходив, коли я його не бачила?

— Та це він; таточку, він йшов до двора та вступив щось поспітати вас а коли вас не застав, вийшов, — говорила Оксанна.

— Слухайте, ти мати і ти доню! Щоби я того волоцюги не тільки в хаті, але і колохати не бачив! Оксанно, ти вже че мала дитина і за тобою мати не дивить ся; сама засобою дивись, щоби чого не було. Коли що буде, в мої хаті нема для тебе місця і ти не моя дитина.

— Охриме, та що ти кажеш? Я ніяк не второпаю, чого ти так сердишся на того Панька? — говорила Ганна, дивлячись на чоловіка.

— Диви ся, доню, щобись не зробила мені сорому, — сказав Охрим і пішов до млина.

— Оксанно, що це батьбо говорив? — запитала Ганна, дивлячись на Оксанну.

— Та Господь Бог знає, що батько казав, — відповіла Оксанна сумно.

— Він, доню, чоловік розумний і байки не говорив-би; він вже про Панька споминав.

— А це тато згадував про Панька, що він зі мною жартує.

— Доню! слухай-бо: Федор парубок такий добрий, при-

хильний, щирий, що другого не найдеш. Для мене Федор лучший за рідного сина а тебе він кохає з малку. Йди доню, з ним до шлюбу, — говорила Ганна, поглядаючи на Оксанну.

— Ні, нене рідненька! може коли піду а зараз ні, — жалісним голосом відповіла Оксанна.

— Та чому ні? чим він не догодив тобі?

— Та хиба-ж я кажу, що він мені чим не догодив? Він усім мені догаджає і парубок дуже гарний та любить мене щиро, але я, мамо, не піду з ним до шлюбу: рішучо відповіла Оксанна і щоби не продовжувати неприємної бесіди з матер'ю, вийшла з хати. Стара Ганна не знаючи що думати на відповідь дочки, тільки покивала головою.

Як сказано, солопівці заробляли гарні гроші в цукрових фабриках а особливо тогди, як копали буряки.

Настала осінь. В Солопівку приїхали приказчики наймати людий до буряків.

— Приказчики! приказчики! приїхали наймати людий до буряків, — роздав ся голос по селі. В шинку зійшлися парубки, дівчата, старі і молоді. Зібралось майже ціле село; одні прийшли за роботою, а другі за тим, щоби напити ся даром горівки. Хто не пив горівки того угощали вишнівкою або сливовицею.

Як тільки в шинку зійшло ся богато людий, приказчики сказали шинкареви принести ведро горівки і чверть вишнівки і обернувшись до людий, зарядчик сказав:

— Хто хоче горівки, хай приступає близше! Не було чого просити. Парубки і дівчата почали порядком приходити до приказчиків а випивши горівки або вишнівки, закусували оселедцем або булкою та відходили. Коли випили горівку і вишняк, зарядчик наймив музику: скрипці, бандуру, гармонію та ще бубун. Началис танці, та такі, веселі, що сам зарядчик не стерпів і пішов присюди та ще й з викрутасами. Відітхнувши по танцю, зарядчик сказав.

— Ну, хлопці, хто хоче, хай гуляє а мені треба до діла. Хто охоту має пайнитись до буряків, того сейчас запишу.

Раді парубки та дівчата заробити грошей, щоби потім

було за що купити убранє на Рождество, покинули танці і стали записуватись до буряків.

Федор вже не один раз ходив до буряків, але Оксанна ані разу. В минувшу осінь она збиралась, але мати заболіла і Оксанна осталася дома.

Оселедченки знали, що дівчата балують ся з парубками при буряках, та не дуже гнались за зарібком Оксани. Оксанна сама не мала дуже великої охоти до буряків але як довідала ся, що Панько записав ся, почала просити ся йти до буряків.

— Таточку, і ви, мамочко, пустіть мене до буряків; піду та побачу, якто гроші заробляють, — говорила Оксанна, вбігаючи до хати. Оселедченки до шинку не ходили, бо горівки не дуже заживали та не мали за чим йти до шинку.

— Що це є? ніколи ти не просила ся до буряків аж тепер... — говорив Охрим з упередженем до дочки.

— Та я, татусю, кторік збирала ся, хіба-ж ви це забули?

Ганна не була против того, щоби Оксанна не йшла до буряків і тому сказала:

— Охриме! Оксанна вторік не пішла до буряків тому, що я занедужала...

— Так, так! татусю, дівчата вже починають съміять ся, що я не ходжу до буряків, — говорила Оксанна.

— Нема що й казати — подумав Охрим. Дівчину до роботи привчити нема ніякої шкоди, тільки до тих буряків серце не тягне, — промовив Охрим.

— А богато людий йде до буряків? — запитала Ганна.

— Так, богато! до буряків і дядена йде, — відповіла Оксанна.

— Та бачиш, Охриме, дядина і Федор йде, та най собі дівчина йде, — говорила Ганна.

— Ну, а Панько йде? запитав Охрим, пильно глянувши на Оксанну.

— Та хиба-ж я питала його? може йде. А чому-ж йому не йти? — відозвала ся Оксанна, стараючись говорити рівно-душно.

— Ти не питала його?

— Що ви таке кажете? Від коли ви на него розсердилися, я його ніколи не питаю.

— Ну, що робити; коли-б інші у нас були достатки, ні за що, доню, не пувстивби тебе до буряків. Йди, доню, та не занапасті дівочої чести... бо она дорозша срібла і золота; дивись, щоби мені не соромитись перед людьми — остро промовив Охрим. Оксанна замовчала. Посилаючи Оксанну, Охрим ще раз строго наказав її вести себе чесно а Федорови приказав стерегти прибраної сестри.

Весела робота при копаню буряків; цілий час чути веселу розмову, съміх, а під вечір робітники повечерявши, гуляють майже цілу ніч; трох або п'ятьох музикантів грає а молоді гуляють; старі при музиці засипляють а молоді забавляють ся аж до когутів. Танці танцями, забави забавами а кохане коханем. Дякуючи танцям дівчата зближають ся до парубків. Добре, коли дівчина не ошибнесь, але як попаде на парубка нечесного, то потому дівчина плаче і нарікає на свою судьбу і проклинає свою долю.

Слідила дядина і Федор та не вислідили. Оксанна зійшла ся з Паньком так близко, що коли кінчили копати буряки, она сказала до Панька:

— Ну, Паньку, голубе мій, вже тепер нам треба прикрити наш гріх.

— Якже-ж оно так? — запитав Панько.

— Ага... яка ти розумна... а що твій батько скаже?

— Та коли довідає ся, що ми зробили, то нічогісенько не буде казати.

— Но, це не твоє, як ти гадаєш; треба над тим подумати.

Пробувала Оксанна вговорювати Панькови присилати свати, але він твердив треба підождати, доки не заробить більше грошей а тогді поженяться.

Перелякалась Оксанна, коли почула материнство. Боючись батька і матери і встиду перед Федором та чужими а до того не знаючи що робити, була дуже прибита. Она ходила

мов не своя, шукаючи слuchaю де-б поговорити з Паньком, котрий тепер уникав розговорів з нею.

Питалась Ганна Оксанни, що з нею робить ся, та не доспіталась правди. Она тільки говорила:

— Та це тільки так... це нічо... я як була, так є...

Підглянула Оксанна Панька як вів коні до води, взяла ведро і пішла по воду а встрінувши Панька, заговорила:

— Паньку! тепер треба все по божому зробити.

— Ти це про що говориш?

— Я про те... я вже занедужала...

— Та хіба-ж я лікар або знахор, чи що? Йди до знахорки, або лікаря, або до міської лічниці.

Панько добре догадав ся, про яку недугу говорила Оксанна, та удавав, що не розуміє, в чим діло.

— Та мені не треба нії знахоря, нії лікаря, я захоріла від тебе...

— Ато в який спосіб?

— В який спосіб? я вже почула материнство... — сказала Оксанна, спустивши очі.

— От, тобі на... дивись, що вигадала; була колись правда, та мабуть заржавіла — сказав з досадою Панько.

Слова Панька розлютило Оксанну і она сердито сказала:

— Та хиба-ж я деревянна або желязна, що не розумію що зі мною і від коли воно...

— Ну, нехай так буде.

— А коли так, то посиляй до моого батька старостів, я вже ручники придбала.

— Еге, я не хочу гарбуза кушати.

— Так було-б колись а тепер не буде.

— Ні, дівчино, ти підожди а я зароблю богато грошей і тоді пішли старостів до твого батька. Коли він дастъ гарбуза, то я з тобою втікнем і тихенько поженим ся.

— Та коли-ж то так буде?

— Я-ж кажу, підожди хай зароблю троха гроша, бо без грошей нічо не вдієш.

- Та деш ти гроший заробиш?
 — Отім я вже гадав. Піду в Полтаву на службу і зароблю гарні гроші.

Обдурена Оксанна рішила ждати. Она не знала, що ціль Панька їхати в Полтаву була за грішми а тому, щоби від неї угічи. Покинути Солопівку Панько не думав на все, лише тільки на який час доки не скінчить ся історія з Оксанною. Ледащо бояв ся Охрима а найбільше Федора.

— Федор тихий парубок але дуже злій те від него можна набрати лиха і прийде ся з Оксанною до шлюбу йти. Не треба до кінця ждати а втікати скоро з Солопівки, — думав Панько.

Панько взяв в уряді пашторт і зібрав ся їхати в Полтаву. Перед виїздом Оксанна встрінула Панька.

— Та коли-ж ти гроший заробиш? — питала Оксанна Панька. Панько упевняв її, що іде в Полтаву заробити гроший на сесілє.

- Може це буде, як в мене буде дитина...
 — От, вже дитина буде... може ще нічогісенько не буде.
 — Хиба-ж я не чую, що зо мною робить ся?
 — Коли так, то я не буду довго в Полтаві і вернусь до Солопівки а тоді поберемо ся.

Оксанна повірила словам Панька і опустила його без сліз. Панько приїхавши в Полтаву, став робити в дворі.

Тяжкі настали часи для Оксанни. Боязнь за свою будучість страх перед батьком і встид перед Федором та чужими придавляло Оксанну.

Від Христі не укрилась любов Панька з Оксанною. Она підозрівала наслідки і причину виїзду Панька з Солопівки і при всякий нагоді, побачившись з Оксанною око в око, давала її до зрозумленя, що вона знає все і лаяла її:

— Тось взяла паскудо? тільки парубка відбилась мені. Ти думаєш, що підеш з ним до шлюбу... дожидай ся вчорайшого дня, може вернеть ся — так говорила Христя до Оксан-

ни. Оксанна на наруги Христії мовчала. Она знала, що коли стане відповідати, то більше лаяння набере від Христії.

Десять, або більше верств від Солопівки розпочали будувати желізну дорогу. В Солопівці явились підрядчики наймати людей до роботи з волами. Охрим з Федором нанялись возити землю за добру платню. Охрим був дуже рад, але Федор ні, бо він тільки раз в тиждень міг бувати в дома. Охрим з Юедором звичайно приїзджали домів в ночі під неділю. Перемінявши сорочки і набравши хліба, сала і пшона, знов під ніч вертали до роботи. Федор не мав нагоди поговорити з Оксанною а то було найгірше для залюблена парубка. Оксанна була з того рада, бо чула ся спокійнішою, коли їх не було в дома. Особливо она не бажала ласкавих поглядів Федора а навіт бачити його лицє. Оксанна думала, що Федор знає не тільки про її любов з Паньком, але навіть то, що она невдовзі стане матерією. В тім она однак помилилась. Федор хоч знов, про її кохане Панька, не пропускав, щоби так далеко зайдло...

— Оксана хоч кохає Панька, не така як другі дівчата, щоби дала ся обдурити, — думав Федор.

Оксанна вірила Панькови, що він поїхав в Полтаву заробити грошей на весілля і ждала від него вістки на дармо. Оксанна побачивши, що вже не довго може вкривати свою взагітність і не маючи вістки від Панька, нераз скрившись від матери, тірко заплакала.

Не вкрилось перед материю те, що її дочка все чогось сумна і все недужа. На запитанні Танні дочка відповідала:

— Бог з вами, мамо, а чому я маю бути недужа? Та ні, доню, як подивлю ся на тебе, то ти не та стала як була вперед.

— Я, мамо, яка була вперед, така є тепер; що вам щось представляєсь?

Христя повідомила Оксанну, а навіть заклялася, що не ждати її Панька в Солопівці, що він прислав лист і дарунок до родини.

Така вістка так придавила Оксанну, що она рішила все

відкрити перед матерю. Увійшовши до хати, тільки кликнула:

— Мамо! та заридала...

— Доню! доню! що тобі таке? Кажи, що тобі таке? От напасть!... настрашившись сказала Ганна.

— Тато, мамо ріднен'ка, правду казали, закохала ся з Паньком, тай... Доки не пішла до бураків... Він, мамо, обіцяв женитись зі мною і втій ціли поїхав в Полтаву заробити гроший на весілє і господарство. Тим часом вже багато часу уплинуло а від него ані вістки ні чутки нема... — зтираючи злези, шльохала Оксанна.

— Доню, доню! бідна твоя головонька; тиого полюбила ширим серцем а він мабуть казав тільки, що любить тебе а гадав тільки щоби тебе обдурити та звести, — киваючи головою, говорила Ганна.

— Та ні, мамо! Він мене кохає ширим серцем а тільки я не знаю, чому від него нема вістки? Мамо, а що я піду в Полтаву?

— А чого-ж ти підеш?

— Та поспитаю Панька, чи скоро вернесь до Солопівки.

— Ой, доню, я думаю, що він пішов в Полтаву не тому, щоби заробити гроший а тільки щоби тебе занехати.

— Ні, мамо, Він не такий! він мене не обманює.

— Ой, доню, чує мое серден'ко, що ти своєм коханем придбала собі лихо а нам великий встид.

— Ось, мамо, побачимо що буде, як я піду до Панька.

— Коли ти, доню, думаєш, що так буде добре, ід в Полтаву шукати свого щастя і долі.

Впонеділок раненько, тільки Охрим з Федором відіхали на роботу, Оксанна взяла в торбину яєц та палиничок і повандрувала в Полтаву. Перед виїздом Оксанна випросила в Панькової тітки адресу до Панька в Полтаві.

Панько в Полтаві нанявся за парубка в дворі і думав, що вже позбувся Оксанни і Христі. В тім дворі в господаря була його племінниця, гарна, молода і рботяща дівчина. Господар хоч її любив, все таки она була в дворі лиш наймич-

кою. Панько, як звісно, парубок гарний звернув на себе увагу господаря, котрий його зробив приказчиком а навіть готов був видати за него свою племінницю за муж. То було на руку Панькови. Панько вже роздумував якто він оженить ся з дівчиною господаря та сам стане майже господарем а після заведе своє власне господарство в Полтаві. За Оксанну і думати забув. Племінниця господаря Меляся була рівно ж готова вийти за Панька.

Панько видавав овес фірманам і записував крейдою на стіні, скільки кому видав. Меляся переходячи глянула на вулицю та побачила коло воріт ніто жінку, ніто дівчину з торбинкою на плечах. — То була Оксанна.

— Будьте ласкаві скажіть, чи тут живе Панько з Солопівки? запитала Оксанна, поклонившись Мелясі.

— Так, він живе тут, — відповіла Меляся.

— Будьте ласкаві закликати мені його. Скажіть, що його родичка з Солопівки прийшла. — Меляся не даючись довго просити, швидко побігда до шопи а звидівши Панька, сказала:

— Паньку! я сама буду видавати овес а ти йди на улицю, бо там тебе жде твоя родичка з Солопівки.

— Що за родичка? — запитав Панько.

— Та хибаж я знаю? молода з торбинкою.

— Та деж вона?

— За воротами на вулиці, — відповіла Меляся. Панько поспішно вийшов на вулицю а і побачивши Оксанну осів товпів.

— Та чого це ти прийшла? запитав Панько з досадою.

— Паньку, голубе мій коханий! — говорила Оксанна приступаючи до Панька.

— Буде, буде — перебиваючи Панько оглянувсь наоколо, чи не дивить ся хто, поцілував Оксанну.

— Знаєш що, Оксанно, я скажу господареви, що ти моя братова, що-б тобі не було встидно. Завтра я тебе відправлю а по дорозі роскажу все що і як.

Оксанна згодила ся. Панько господареви і Мелясі пред-

ставив Оксанну як братову. Господар бачучи в Оксанні свою будучу фамілію, приняв її так ласково, що она забула про свое лихо і не знала як дякувати Панькови, Мелясі і господареви за ласкавий приєм. Особливо радувало Оксанну те, що она бачила у всіх почесть до Панька.

— Він певно заробляє добрі гроші, коли його всі так поважають, — думала Оксанна.

На другий день Панько відпроваджуючи Оксанну вступив з нею до склепу і купив для неї і для її маті хустки. По дорозі Панько говорив дальше:

— А що, Оксанно? бачила як мене туть всій поважають? ще троха а буде гроший на весіля і де-що купити; ще трошки підожди а підемо до шлюбу.

— Коли-ж то буде? може ще того довго ждати а я ось ось... Люди вже догадались і мені соромно дивити ся їм в очі, — говорила Оксанна успокоєна дарунком від Панька.

— Не людий справа, най собі говорять що хочуть.

— Ой, голубчику мій! що то буде, як батько довідає ся. Перед Федором тільки встид, але батько... Паньку! в мене серце завмирає як згадаю про батька. Він, ти знаєш, такий поважній а туть бач, що його доня зробила. Як згадаю про батька, то в мене небо і съвіт мутить ся...

— Ти лучше не згадуй а лекше тобі буде.

— Як мені про це не згадувати, коли вона все на голові сидить.

— Як там в селі Христя? — спитав Панько, щоби перебити неприємну для него розмову.

— Вона неначе скажена. Я від неї спокою не маю як стріну її де-не-будь.

— А що вона тоді скаже, як побачить, що я з тобою до шлюбу піду?...

— Як ти гадаєш? — відповіла Оксанна — певно скажеть ся. — Панько весело розсміяв ся.

Панько провів Оксанну аж за місто. Цілу дорогу говорив з нею так ласково, що вона пішла зовсім спокійна домів.

Прийшовши домів Оксанна розказала матери як її гарно

прийняв Панько і его господар і подаючи хустку від Панька,
— сказала:

— Ось, бачите, який Панько добрий! Він і о вас памятає; неси, каже він, матери, хай добрим словом мене згадає. Він, мамо, парубок прихильний та уцтивий.

— Ой, доню, чи часом він не прислав тої хустки мені завязати очі від сорому, що за дочкою не пильнувала, — говорила Ганна, спрятавши хустку вскрию.

Охрим в неділю був в дома. Він заявив Ганні, що-б не єждала його в дома з Федором на слідуючу неділю.

— Я з Федором в неділю не буду, бо пани і начальники казали, що треба скорійше кінчить роботу.

— Ато чому так? — запитала Ганна.

— Бачиш, щоб часами дощі не впали, треба за погоди упоратись з землею. В неділю будемо мали подвійну платню. — сказав Охрим і поїхав.

Через неділю по відізді Охрима, Оксанна привела на съвіт сина. Рано она звивала ся коло господарки а підіймивши щось тяжкого, занемогла і під вечір Ганна стала бабусею.

Звичайно богато радость і надій приносить мала дитина, коли она родить ся від правного мужа; мати отверто дивиться всім в очі а ціла родина радує ся. Зовсім не так буває, коли дівчина приводить дитину на божій съвіт. Така дитина приносить зі собою слези і сором для матери; горе рідним і насьмішки чужих людей. На незамужніх женщин або дівчат дивлють ся матери їх як на нещастє і кару за гріх; часто, коли ще дитина не вспіла на съвіт прийти, а вже на ню сиплять ся проклони і желаня щоби скоро умерло.

— Ой, лиxo! що тепер будемо робити, як Охрим поверне, — говорила Ганна.

Вечером Оксанна породила а на другий день вже ціле село знало про це і судам і пресудам не було кінця. Жена брата Гани прийшда переконатись, чи правду люди говорять по селі.

Дивись! що наробыла, — говорила Ганна утираючи сле-

зи — лучше-б мені не родитись було на сьвіт, чим тепер от це бачити... Прийдесь тепер очі закривати перед людьми зі встиду. Ой, Боже мій, Боже! що то буде як вернеть ся Охрим та побачить дитину — внука...

— А мені що? мені рівнож придесь зиркати очима або дивитись вземлю перед людьми, — говорила дядина з досадою.

— А, Боже мій! та що вам за біда? Коли таточко буде лаяти, так тільки мене, бо я тільки тому винна. Ох! колиб не ті буряки... нічого-б тепер не було, — говорила Оксанна.

— Знаєш, доню, старий ще скоро не вернеть ся до дому; тим часом, коли здужаєш, неси дитину до її батька а коли він відцтурається від неї, покинь в городі; там вже заопікують ся наєю — говорила Ганна.

— Ні, мамо, ні, рідненька нене, того я не зроблю! буде в мене того гріху, щом породила дитину; не покину я дитини на чужі руки як песя... що буде, то буде а дитини свої не покину! — рішучо сказала Оксанна та рішила відвідати Панька з дитиною.

Зі страхом очікувала Оксанна з матерію повороту батька. На кінець він вернув веселій і вдоволений, бо заробив богато грошей. Охрим оставив Федора з волами в річці напоїти воли а сам поспішно зайшов до дому.

Увійшовши в хату, Охрим помолився до образів а опісля обернувшись до жінки і дочки сказав:

— Тапер з вами, мати і доню, будемо здоровитись — говорив Охрим весело.

Охрим не замітив сумного вигладу мати і дочки. Він підійшов до жінки і поцілував її.

— Я покинув Федора напоїти воли а сам скорійше прийшов до вас; ну, як ви тут господаруєте?

— Та оно, Охриме, усе... тільки... сідай їсти; ти певно дуже голоден, — говорила Ганна, поглядаючи зі страхом на колиску.

— Та нехай Федор прийде, то поїмо — відповів Охрим а побачивши сумний вигляд Ганни і Оксанни, запитав.

— Я бачу, ви щось сумні; чи не занидукали небоги?

— Ні, я нічого, тільки Оксанна трохи... — несміло говорила Ганна.

Заскрипіли ворота і Федор віхав з волами а розпрягнувши їх, скоро увійшов до хати. Помолившись до образів, він поздоровив Ганну і Оксанну.

— Сідай скоро за стіл, мати скоро галушок дастъ, бо в мене в жи воті собаки брешуть. — Федор сів за стіл а Ганна застеливши стіл, поставила галушки. Охрим і Федор не звертаючи уваги на Ганну і Оксанну, випорожнювали скоро миски. В тім заплакала дитина. Охрим і Федор перестали їсти із задивленем глянули на Ганну і Оксанну.

— Що це таке? чи не мала дитина плаче? Ганна спустивши голову, махнула рукою.

— Таточку рідненький! простіть мені! що хоч робіт, збийте а тільки простіть! — крикнула Оксанна, падаючи перед батьком на коліна.

— Otto виховав собі доню на потіху... Ти, стара чому не пильнувала паскуди? — крикнув Охрим, встаючи з за стола.

— Мама не винна, таточку! я тільки... плакала Оксанна.

— Коли ти таке наробыла, моя хата тобі чужа а я тобі не батько! Бери собі свою дитину і йди там, десь її придбала.

— Тату! — почав говорити Федор, но Охрим перебив його:

— Мовчи, сину, батькови не перебивай, де тебе не питаєш, та ти не мішай ся.

— Чувало мое серце, що той володюга Панько наробить меніlixha; так воно і прийшло... Що-б йому ні dna, ні покришки!... Чуєш, Оксанно, бри собі свою дитину і йди куди тебе очі несуть. — Охрим вийшов з хати зі слезами в очах.

Тяжко було старому виганяти з хати улюблену доню за те, що вона зродила. Він так гордив ся перед селянами свою дочкио а тут вона дівчиною вродила сина...

— Тось собі, доню, наробила... Ой лишенко моїй голові, — говорила Ганна.

— Нічо, мамо, — ось побачите що буде як я піду з дитиною в Полтаву а відтак верну до вас з чоловіком.

— Та куди ти підеш до того скажено Панька, коли він вже оженився — крикнув Федор.

— То певно тобі говорила Христя. Вона бреше бо Панько її покинув і тому она вигадує щоб я сумувала, — говорила Оксанна.

— Ні, Оксанно, Христі я не бачив а чув так від родичів Панька.

— Не буде того, що-б Панько йшов до шлюбу з другою а не зо мною. Він мені заприсягався; він має сумлінє. Побачиш що буде, коли я піду до Панька, — говорила Оксанна і взявши дитину попрощала ся з Ганною і Федором та вийшла з хати.

— Доню, моя доню, бідна твоя головонька... занапастило тебе твоє нещасне кохане, тільки могла промовити Ганна, і заридала.

— Мамо, мамо! неплачте а побачите, конець тому буде гарний — сказав Федор.

— Сину мій, та який-же буде гарний конець, коли вже дівчина занапастила себе і батько вигнав її з хати?

— Бачите, Панько більше як певно, відцурав ся від неї. Оксанна, я певний, тепер піде зімною до шлюбу.

— Сину мій любий! голубе сивий! чи воно так буде? — відповіла Ганна.

— Мамо, нехай мене Бог скарає, коли я не оженюсь з Оксанною, як тільки она на те згодить ся. Мамо, серце мені так каже, що так буде.

— Ох, сину мій, дав-би Бог щоби так було, — говорила Ганна.

— Тепер треба мені йти в Полтаву, бо Оксанні з дитиною в дорозі буде тяжко.

— Сину мій, сину! яке в тебе добре серце! йди в Полтаву і пильчуй Оксанні.

— Буду, мамо, буду пильнував її як ока в голові, — а попрощавшись з Ганною, вийшов з хати.

Федор хоч скоро йшов, Оксанні неміг дігнати. Она вийшовши тільки за село, побачила що їде Грицько. — А куди ви, Оксанно йдете? — запитав Грицько.

— В Полтаву до батька дитини, — съміло відповіла Оксанна.

Грицько знов, що вона вродила дитину.

— Коли в Полтаву, то сїлайте, поїдемо разом — я також їду в Полтаву.

— Спасибі Вам, Грицьку, за Вашу щирість, — відповіла Оксанна, сїдаючи на віз а Грицько довіз її до двора, де жив Панько.

Веселій і вдоволений був Панько. Оксанна, після його думки, спокійно жде в Солопівці а він тим часом завтра спрачить весіле і оженить ся з племиннецею господаря. Гості зібралися, а Панько звивав ся, заглядаючи в очі Мелясі. Втім нараз Панько почув голос на дворі:

— Братова! братова! прийшла Панькова. — Панько оставпів почувши ті слова і не знов що почати чи сидіти коло Мелясі, чи вийти до Оксанни. Коли Оксанна увійшла до хати, Панько не знов де дітись. Мелясі не помітивши що з Паньком дієся, пішла на встречу Оксанни, а поцілувавши її, сказала:

— Дякую Вам, сестричко, що прийшли на весіле.

Оксанна відступивши від Мелясі, заговорила до Панька:

— Паньку! чи то правда, що ти з Мелясєю йдеш до шлюбу? Люди добрі, чи є на світі правда? Слухайте: не братова я Панькова а коханка; він мені заприсягнув, що оженить ся зі мною. Він мені говорив, що їде в Полтаву грошій заробити на весіля, та як пішов в Полтаву, мене забув. Ось то його дитина! мій батько прогнав мене з хати. Люди добрі! дайте мені дару що мені тепер робити?... Паньку, Паньку! бій ся Бога та опамятай ся, що ти робиш... чому мене покидаєш і свою рідину дитину? — кричала Оксанна ридаючи.

Всі гості мовчали. Перший заговорив Панько:

— Що це за напасть? відки ти ся взяла та ще з дитиною? Богато є вас таких паскуд... Мені треба жінку чесну а не таку як ти... Як не підеш з відси по доброму, то закличу поліцію що-б тебе забрала! —

Оксанна не хотіла дати віри своїм ушам на те що почула від Панька.

— Паньку, Паньку! та що це ти кожеш? скаминись! Та коли їхав в Полтаву то говорив мені, що йдеш гроші заробити на весілля і господарство.

— Паньку ріднеський! як-же мені тепер з дитиною бути?

— Йди собі гет! ти причілко, бо зараз поліцію закличу — ти мабуть і пашпорта не маєш.

На слова Панька Оксанна майже не притомна крикнула:

— Коли так, то бери собі дитину і кидаючи дитину до Панька, хватилась за голову. Нещасна дитина, ударившись о Панька, упала на землю. Всі кинулися до дитини, але дитина була забита. В хаті почалась мітушня. Люди схватали Оксанну, котра дерла собі волося на голові.

Господар тим часом вибіг донести до поліції о випадку. Коли прийшла поліція, Оксанна прийшла до себе та гірко плакала.

Побачивши поліцію, Оксанна закричала:

— Беріть мене! арештуйте! я убійниця власної дитини... я винна!

Оксанну арештували і відвезли до криміналу. Коли Федор прийшов в Полтаву, Оксанна була вже під арештом. На велике горе він довідав ся о цілім випадку. Бідний парубок заплакав-як мала дитина. Побачивши єго Меляся і господар, запитали Федора хто він і чому йому так жалко Оксанни. Федор розповів їм про все, що знав. Меляся і ціла родина успокоїли Федора. Він побачивши Панька, закричав до него:

— Кримінальнику! мурмуло нікчемний! через тебе дівчина пропадає... Нато Панько съміяв ся злобно; він не здав, що Федор розказав Меляси і господареви все про него. Панько розлючений почав грозити Федорови поліцію, але господар перебив йому і сказав:

— Почекай, Паньку! коли треба буде поліції, то я сам закличу, бо я тутъ господар а не ти.

— Чому-ж він мене має? — Панько хотів ще щось говорити та господар перебив йому:

— Федор тебе лає по заслuzі; щось придбав, то маєш.— Бачили чортові очі, що купували а тепер хоч най повила зять. Тепер, Паньку бери свої річи і забираї ся від мене. Мені треба чесного чоловіка. а не такого баламута як ти.

— Та як-же воно так?... а Меляся... а весіле?... — питав Панько.

— Паньку! ти говорив мені, що я перша дівчина, котру ти сподобав а тепер бачу коханки твої та ще з дітьми. Ні, жінкою твою я не буду; з таким нікчемним баламутом як ти, я до шлюбу не піду.

— Бачиш, що каже Меляся? Тепер йди собі Паньку з відки сам прийшов, — сказав господар.

— Панько не рад, але мусів забрати ся від господаря.

— А що ти тепер будеш робити? — запитав господар Федора.

— Я, пане господар, хочу побачити нещасну дівчину — Оксанну і купити її де-що.

— Бачу я, що ти добрий парубок. Знаєш що? Зістань ся у мене наймитом а в неділю відвідаєш Оксанну.

Федор з радостию остав ся в доброго господаря.

Тяжко було Оксанні сидіти в криміналі, та не тому, що сиділа за гратами як звірюка а тому, що її мучило сумлінє зате, що вона забила свою дитину. Обмана Панька, гнів батька і встиг перед людьми не так мучив Оксанну як те, що она вбійниця власної дитини.

— Боже мій, справедливий! зроби так, щоби судиї укарали мене як найгірше за те, що я забила дитину. Я прийму всі муки на тім сьвіті, тільки, Ти Боже, прости мні хріх і скари на тім сьвіті. — Так часто молила ся Оксанна.

В неділю, коли Федор прийшов відвідати Оксанну, она не хотіла його бачити, бо думала що це Панько, котрого тепер страшно зненавиділа.

— Дядьку, я не хочу бачити того парубка, що накоїв мені тільки лиха, — говорила Оксанна. Коли однак переконала ся, що то Федор, вийшла скоро до него і заговорила:

— Федоре, голубчику, то ти?

— Та я, Оксанно! Я вслід пішов за тобою з Солопівки та не догнав. Ти певно дуже скоро йшла, бо я тебе не міг догонити; коли-б я тебе був здогонив, не наробила-б ти того лиха.

— Що батько і мати?

— Та я тепер наняв ся у Панькового господаря. Він Панька прогнав а Меляся його відцуралась. Батько і мати запевно не знають, що тут діє ся. Ти, Оксанно, не лякай ся. Мені вчені люди говорили, що судиї тебе оправдають, бо ти не навмисно убила дитину.

— Ні, Федоре, голубчику мій! Коли мене судиї укаратимуть, то Бог простить а це мені дорозше всего.

— Оксанно! коли судиї оправдають, то і Бог оправдає; ти зробила це не хотячи.

— Хиба-ж я бажала смерті своїй дитині, чи що? Та-ж звірина своїх дітей годує і кохає.

— Ти, Оксанно, не сумуй! щастє наше ще не втікло. Як тебе випустять з криміналу, ми поженимося і вернемо в Солопівку як чоловік і жінка та заживемо щасливо.

— Федоре! хиба-ж ти після цего, що я наробила, не відцурав ся від мене?

— Хай Бог буде съвідком, що я від тебе не відцурав ся.

По бесіді з Федором Оксанна повеселіла. На кілька день перед судом приїхали родичі Оксанни. На встречу мати з дочкою розплакались. Охрима мучила совість, що він прогнав Оксанну з дому як собаку.

Наступив день суду. Оксанна молилася до Бога о прощенні гріху за убійство власної дитини. Коли запитали судії Оксанну, чи вона уважає себе винною за убійство дитини, она відповіла:

— Так, я винна і всі люди бачили, що я вбила дитину.

— Расскажи як-же ти зробила? — запитав оден з судіїв.

Оксанна докладно розповіла судиям, як прийла до Панька і кинула дитину до него.

Судиї з росказу Оксанни і на підставі зізнань були переконані, що она не думала убити дитину.

На конець судині пішли рішати, як зkarати Оксанну. Всі в суді бажали, щоби Оксанну увільнено. Нараз вийшли судиї и стало тихо.

— „Тому, що селянка, Оксанна Оселедченко убила свою дитину не навмисно, суд признає її не винною.” Дальше оден судия, обернувшись до Оксанни сказав:

— Ви свободні і можете йти зі своїми родичами домів.— Оксанна поклонившись судіям, підійшла до родичів, котрі з радості цілували її і плакали.

— Ну, а тепер, Оксанно, дівчиною-покриткою тобі не гарно. Я тебе благословлю і йди за Федора, — сказав Охрим.

— Коли Федор схоче, та най буде як ви казали.

У Федора не було що питати. Він тільки того чекав. Охрим Оселедченко спрівив весіля та на весіллю втяв з Ганною такого козака, що парубки на него тільки давилися та твигали раменами.

По весіллю на другий день Охрим відозвався до Ганної:

— А що, стара, не казав, що приймити сироту бояділо і за то Бог відплачує. Ось бач, в яку пору став нам Фор в пригоді.

Панько по тім, як його господар прогнав, майже здурил. Коли вернув до Солопівки, дівчата не хотіли з ним приставати і тому він оженив ся з Христею та не на велику радість Христя за те, що він любив Оксанну, часто частувала його качілкою і лопатою так, що Панькови приходилося часто хвататись перед його жінкою в куток за піч тай сидіти доки она не успокоїть ся.

КОНЕЦЬ.

